

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Ponedeljek, 28. avgust 2017 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve, ki jih pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpišujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

M 1 7 2 5 2 1 1 1 0 3

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Identiteta in kultura

Vir 1

Izobraževanje postaja stalnica za zelo velik del življenjskega cikla povprečnega Slovenca, enako kot za povprečnega Evropejca. Ta rast je v osnovi povezana z modernizacijo, vendar moramo istočasno dopustiti možnost, da gre deloma tudi za odlaganje vstopanja mladih na trg dela.

Ko opazujemo celotno postprimarno izobraževanje, se seveda zastavlja niz vprašanj o smiselnosti takšne ekspanzije: Kakšen pomen ima za posameznika? Ali je potrebna tudi z družbenega stališča? Kako je povezana z vstopom v svet odraslosti in z vključevanjem v delo? Po eni strani se izobraževanje in v njem pridobljeno znanje upošteva kot temeljna značilnost naše civilizacije ...

(Lavrič, M. (2010): Mladina 2012, Končno poročilo o rezultatih raziskave, Filozofska fakulteta UM, str. 67–68)

1.1. Kateri dejavnik in katera vrsta/stopnja socializacije sta predstavljena v viru 1?

Dejavnik socializacije: _____ (1)

Vrsta socializacije: _____ (1)
(2 točki)

1.2. Navedite še dva druga dejavnika socializacije in enega predstavite.

Dva dejavnika socializacije: _____ (1)

Predstavitev enega dejavnika: _____ (2)
(3 točke)

1.3. Pojasnite pomen socializacije za posameznika in družbo.

Za posameznika: _____ (2)

Za družbo: _____ (2)
(4 točke)

Vir 2

Hirošima kot stanje sveta. S 6. avgustom 1945, z dnevom Hirošime, se je začel novi vek, vek, v katerem lahko vsak trenutek spremenimo v Hirošimo ne le vsak kraj, ampak tudi zemljo kot celoto [...] Ta dan označuje začetek naše totalne nemoči. Od takrat naprej je naša eksistenca definirana kot eksistenca odloga; živimo kot v-tem-trenutku-še ne bivajoči. To dejstvo pa popolnoma preobrne osnovno etično vprašanje. V vprašanje »Kako naj živim?« se je prikradlo vprašanje »Ali bom (sploh) živel?«

(Anders, G. (1951), v Fürst, M. (1996): Filozofija, DZS, Ljubljana, str. 180)

- 1.4. Razložite vrednote kot sestavino kulture in navedite primer družbene vrednote. Lahko si pomagata z virom 2.

Razlaga: _____

(2)

Primer: _____

(1)

(3 točke)

Vir 3

Reklamni napis pred »slovensko« mesnico Ažman v Clevelandu

(Foto: Primož Klun)

Največje slovenske izseljenske skupnosti najdemo v ZDA, kjer naj bi po nekaterih podatkih živelo okoli 300.000 ljudi slovenskega etničnega izvora, po drugih 600.000, po uradnih podatkih ameriškega statističnega urada iz leta 2000 pa 176.691. [...]

Pri ohranjanju slovenske identitete nekega območja je pomembna tudi prisotnost oziroma znanje slovenskega jezika. Izmed vseh anketiranih jih danes aktivno obvlada slovenski jezik nekaj manj kot 30 %, zgolj nekaj slovenskih besed (na primer hvala, potica, dober dan) pozna 35 % anketiranih. Aktivno znanje slovenščine je omejeno zlasti na pripadnike prve in nekatere posameznike druge generacije ...

(Ilc, M. (2006): Slovenska diaspora na metropolitanskem območju Clevelanda, Geografski obzornik, letnik 53, šte. 6, str. 4–9)

1.5. O katerem vidiku kulturne raznovrstnosti govori vir 3? Navedite in razložite ga.

Navedba: _____ (1)

Razlaga: _____

(2)
(3 točke)

1.6. Vir 3 posredno nakazuje tudi na sodobne procese kulturne difuzije v povezavi z globalizacijo. S pomočjo vira 3 predstavite kulturno difuzijo in pojasnite njeno asimetričnost.

Predstavitev: _____

(2)

Pojasnitev asimetričnosti kulturne difuzije: _____

(2)
(4 točke)

1.7. Kako imenujemo prepričanje, da so kulture različne, vendar enakovredne?

(1 točka)

2. Družbene različnosti in neenakosti

Vir 1

Neenakost je postala Ahilova peta sodobnega gospodarstva. Kaže se v več oblikah: kot velikanske nagrade za generalne direktorje, kot čedalje večja razlika med plačami na vrhu in na dnu korporacij, kot stagnacija dohodkov srednjih slojev v primerjavi z dohodki elite. Tekmovanje, v katerem zmagovalec pobere vse, ustvarja skrajno materialno neenakost. Te premoženjske neenakosti v določenih vrstah podjetij spremlja tudi čedalje večja družbena neenakost.

(Sennet, R. (2008): Kultura novega kapitalizma, Založba /*cf., Ljubljana, str. 40)

2.1. Navedite in predstavite določnico družbenega statusa, na katero kaže vir 1.

Navedba določnice: _____ (1)

Predstavitev navedene določnice: _____

_____ (2)
(3 točke)

2.2. Kakšen bi bil družbeni status posameznikov, če bi nanj najbolj vplivala izobrazba in bi zanjo vsi imeli enake možnosti? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Višji.
- B Pripisan.
- C Pridobljen.
- D Nižji.

(1)

Utemeljitev: _____

_____ (2)
(3 točke)

2.3. Kako imenujemo razpoznavne znake, po katerih lahko sklepamo o statusu nekoga?

_____ (1)

Kratko predstavite dva različna primera.

Prvi primer: _____

_____ (1)

Drugi primer: _____

_____ (1)
(3 točke)

2.4. Družbena neenakost/slojevitost zahteva legitimiziranje. Pojasnite, kaj je legitimiziranje neenakosti/slojevitosti.

_____ (2 točki)

2.5. Navedite eno od oblik družbene slojevitosti in predstavite način njenega legitimiziranja.

Navedba: _____ (1)

Predstavitev: _____
_____ (1)
(2 točki)

2.6. Vsaka država ima drugače postavljeno mejo oziroma prag revščine. Navedite in kratko razložite opredelitev/koncept revščine, ki jo nakazuje zgornja trditev.

Navedba opredelitve/koncepta revščine: _____ (1)

Razlaga: _____

_____ (2)
(3 točke)

Vir 2

Mladi se danes srečujejo z močno spremenjeno strukturo zaposlitvenih možnosti, ki jo predstavlja povečanje manj varnih zaposlitev, še posebej zaposlitev za krajši delovni čas in zaposlitev za določen čas. Zaposlovanje mladih v pretežno netrajnih, nestabilnih zaposlitvah ima lahko različne družbene in socialne posledice.

(Ule, M. (2008): Za vedno mladi? Socialna psihologija odraščanja, FDV, Ljubljana, str. 215)

2.7. Kako imenujemo oblike zaposlovanja, ki jih omenja vir 2?

_____ (1 točka)

2.8. Kratko predstavite dve možni posledici takšnih zaposlitve (vir 2) za individualno in/ali družbeno življenje ljudi.

Prva posledica: _____

_____ (1)

Druga posledica: _____

_____ (1)
(2 točki)

2.9. Kdaj govorimo o samoobnavljanju ali samorekrutaciji elite?

_____ (1 točka)

3. Družina

3.1. Opredelite družino kot primarno družbeno skupino.

Prva opredelitev: _____

 (1)

Druga opredelitev: _____

 (1)
 (2 točki)

Vir 1

Še ena sveta krava je prepričanje, da ženska sodi v kuhinjo in se ne more zares posvečati karieri. Po tistem načelu, da naj ženska opravlja drobna domača dela, kot so kuhanje, čiščenje, pranje, likanje ..., moški pa velika, kot so sestavljanje vlade, spremljanje svetovne borze, reševanje krize v Iraku ... Spominjam se, da sem bila pred petdesetimi leti med redkimi voznicami v naši deželi – in ob čakanju pred rdečim semaforjem mi je marsikateri možakar zaklical: »Ženska, kuhalnico v roke, ne pa volan!«.

(Kornhauser-Frazer, A.: Ženske in moški smo kot leva in desna roka – z eno zakrnelo smo vsi invalidi, Sobotna priloga, 24. 1. 2015, str. 19)

3.2. Kateri tip delitve vlog v družini je razviden iz vira 1?

 (1 točka)

3.3. Navedite še drugi tip delitve vlog v družini in ga predstavite.

Navedba: _____
 (1)

Predstavitev: _____

 (2)
 (3 točke)

3.4. Navedite dve pomembni spremembi v sodobnem družinskem življenju.

Prva sprememba: _____
 (1)

Druga sprememba: _____
 (1)
 (2 točki)

Vir 2

Na gradu je veselo: rodil se je otrok. Morda sta ga graščak in njegova žena nestrpno pričakovala že vrsto let. Saj – kakšen smisel pa bi imel ves gospodarjev trud, če ne bi mogel svojega imetja nikomur zapustiti? Moški potomec je zagotavljal, da bo prišlo v prave roke. Kaj pa, če se je graščaku rodila samo ena hčerka? V tem primeru jo je moral omožiti s potomcem s sosednjega gradu, ki bo pravilno nadaljeval začeto delo.

(Brochard, P. (1990): V zavetju srednjeveških gradov, Mladinska knjiga, Ljubljana, str. 38)

- 3.5. Po čem se družina razlikuje od drugih oblik vsakdanjega življenja (npr. partnerske zveze, gospodinjstva in sorodstva)? Pomagate si lahko z virom 2.

(1 točka)

- 3.6. Kateri sociolog zagovarja stališče, da se sodobne družine čedalje bolj zapirajo v družinsko zasebnost ter ostro ločujejo med sabo in zunanjim svetom? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Karl Marx.
- B Emil Durkheim.
- C Edmund Leach.
- D Auguste Comte.

(1 točka)

- 3.7. V zadnjih petdesetih letih se je število razvez zakonske zveze močno povečalo povsod, kjer so razveze legalne. Pojasnite dva razloga za povečanje števila razvez zakonske zveze.

Prvi razlog: _____

(2)

Drugi razlog: _____

(2)

(4 točke)

Vir 3

Slovenke so ob rojstvu prvega otroka danes povprečno stare 29 let, in to je dobra štiri leta več kot pred dvajsetimi leti. [...] Če se je v Sloveniji v rekordnem letu 1955 rodilo več kot 32.000 otrok, se jih je leta 2013 nekaj več kot 21.000.

(Jaklič, T.: Dobro jutro (Draga mama ...), Delo, 25. 3. 2015, str. 1)

3.8. Opišite v viru 3 predstavljeno funkcijo družine.

(2 točki)

3.9. Pojasnite pojem reorganizirane družine.

(2 točki)

3.10. Pojasnite razlikovanje med družino prokreacije in družino orientacije.

(2 točki)

4. Delo, moderne družbene organizacije in prosti čas

4.1. Katerega od tipov brezposelnosti povzroča neskladje med ponudbo in povpraševanjem po nekaterih poklicih? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Frikcijsko brezposelnost.
- B Strukturno brezposelnost.
- C Sezonsko brezposelnost.

(1 točka)

4.2. Katere so značilnosti fleksibilnih oblik zaposlitev? Navedite en primer fleksibilne oblike zaposlitve.

Navedba dveh značilnosti: _____

_____ (1)

Navedba primera: _____

(1)
(2 točki)

4.3. Pojasnite, po čem se razlikujeta neformalno delo in siva ekonomija.

_____ (2 točki)

4.4. Navedite socialne pravice, ki so povezane z zaposlitvijo.

Prva socialna pravica: _____ (1)

Druga socialna pravica: _____ (1)

Tretja socialna pravica: _____ (1)

Četrta socialna pravica: _____ (1)
(4 točke)

4.5. Navedite dva kazalnika fleksibilizacije trga delovne sile.

_____ (2 točki)

- 4.6. Kolektivna pogodba je rezultat pogajanj med sindikati in delodajalci. Navedite elemente, ki jih določa kolektivna pogodba. Navedite še drugo obliko sindikalnega boja.

Elementi kolektivne pogodbe: _____

 (2)

Druga oblika sindikalnega boja: _____
 (1)
 (3 točke)

- 4.7. Navedite štiri značilnosti primarnega trga delovne sile.

 (2 točki)

Vir 1

»Občasno se v vseh podružnicah pojavlja potreba po dodatnem delu v proizvodnji, ki je ni mogoče zapolnjevati s tretjo izmeno ali začasnim zaposlovanjem dodatne delovne sile. Timsko delo je povsod močno razvito, delavci so povsod izjemno prilagodljivi. ... Ključna značilnost vseh primerov je zaposlovanje za določen čas.«

(Stanojević, M., in drugi (2006): Multinacionalna podjetja in (ne)fleksibilnost zaposlovanja v Sloveniji, DR, letnik XXII, številka 53, FDV, Ljubljana)

- 4.8. Kako imenujemo prilagajanje trga delovne sile spremenjenim razmeram, o katerih govori vir 1?

 (1 točka)

- 4.9. Kateri od navedenih sociologov oziroma filozofov je avtor pojma »odtujeno delo«? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Tom Burns.
- B Herbert Marcuse.
- C Karl Marx.
- D Talcott Parsons.

(1 točka)

- 4.10. Navedite dve značilnosti instrumentalnega odnosa do dela.

Prva značilnost: _____
 (1)

Druga značilnost: _____
 (1)
 (2 točki)

M 1 7 2 5 2 1 1 1 1 5

Prazna stran

Prazna stran